

Природно-заповідний фонд Житомирської області: історія формування, сучасний стан

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

The article describes the main stages of formation of the nature reserve fund of Zhytomyr region. Four periods of research history and the current state of the Zhytomyr Nature Reserve Fund have been identified.

Key words: nature reserve fund, Zhytomyr region, nature reserves, nature protection.

Історія нас вчить, що мудрість будь-якого народу проявляється в тому, як зберігаються природні умови, його існування та використовуються ресурси, добробут сучасних і майбутніх поколінь. Для того, щоб зберегти довкілля потрібно перш за все "прищепити" екологічну культуру особистості, яку неможливо сформувати без наявності у людини певних знань та переконань, які, в свою чергу, регулюють практичну діяльність особистості у навколишньому середовищі, підпорядковують її вимогам раціонального природокористування та є показником свідомого і відповідального ставлення до природи.

На сьогоднішній день охорона навколишнього середовища базується в збереженні біосфери та всіх її екотонів, у рамках якого створюється глобальна мережа природоохоронних територій. Саме вони дають необхідні умови для зменшення антропогенного впливу на стійкі природні комплекси, сприяють збереженню унікальних і типових природних ландшафтів, рослинного і тваринного генофонду, що утворилися внаслідок довгого періоду еволюції [1].

Природоохоронні території – це основа стабільності навколишнього природного середовища, яке охороняється, як національне надбання.

Метою нашого дослідження є здійснення ретроспективного та сучасного стану природно-заповідного фонду (ПЗФ) Житомирської області.

Формування мережі природно-заповідних територій та об'єктів у межах сучасної території Житомирської області відбувалось у декілька етапів.

Перший період (1930 -1960 рр.) характеризується виділенням незначної кількості природоохоронних об'єктів, які охоронялися лише на практиці. Відповідного законодавчого паперу, який надавав би їм "особливого" статусу не існувало. Першим об'єктом загальнодержавного значення став лісовий заказник Поясківський. Рослинний світ даного об'єкту досліджували В. Є. Шмідт, В. С. Погребняк та інші. Саме цими дослідниками було наголошено на великій цінності лісової екосистеми

Екологічні проблеми навколишнього середовища і раціональне природокористування

унікальних пралісів Полісся. На сьогоднішній день ці прадавні ліси є перлиною не тільки Полісся чи України, а й всієї Європи.

Другий період (1960 - 1979 рр.) характеризується початком розбудови природно-заповідного фонду. Саме з Постанови РМ УРСР від 29.01.1960 р. № 105 бере свій початок природно-заповідний фонд Житомирської області. Згідно з даною постановою статус природоохоронних територій отримали: Верхівнянський, Городницький, Івницький, Новочорторійський, Трощанський парки. Всі ці парки були залишками панських маєтків. У 1963 році було заповідано ботанічний сад Поліського національного університету, а в 1968 році був створений Поліський природний заповідник. Головним принципом для надання заповідності територій у той час слугувала ландшафтна привабливість. Наукові обґрунтування в той час не надавалися, вони були зроблені дещо пізніше [3].

Третій період (1980 - 1991 рр.) характеризується бурхливим розвитком ПЗФ області. Принцип ландшафтної привабливості зберігався. Значного розвитку набуває надання "особливого" статусу значних за площею болотяних територій, які були піддані значній меліорації. Згідно з Постановою РМ УРСР від 25.02.1980 р. № 132 у Житомирській області було створено значні за площею об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення на болотах – ландшафтний заказник Плотня (460 га), орнітологічний заказник Часниківський (612 га), гідрологічні заказники Дідове озеро (294 га), Забарський (1095 га), Червоновільський (805 га), загальнозоологічний заказник Казява (1859 га). Характерною особливістю даного періоду є те, що майже щороку створювалися об'єкти ПЗФ місцевого значення.

Четвертий період (1992 р. і донині) характеризується значною розбудовою ПЗФ, які супроводжуються законодавчими актами. Завдяки законам "Про охорону навколишнього природного середовища (1991 рік)" та "Про природно-заповідний фонд України (1992 рік) було введено нові вимоги щодо створення заповідних об'єктів, зокрема стала обов'язковою наявність наукового обґрунтування. Всі об'єкти, які були створені на території Житомирської області в цей період, мають всі необхідні документи. Всі вони належать до об'єктів ПЗФ місцевого значення. Виключення становить лише Древлянський природний заповідник, який створений згідно з Указом Президента України від 11 грудня 2009 року [3].

Кількісні зміни у мережі природно-заповідних територій у межах Житомирської області наведено на рисунку 1. Мережа природно-заповідного фонду Житомирської області станом на 01.10. 2018 р. включає 228 природно-заповідних територій і об'єктів, загальною площею понад 137,15 тис. га [2]. З них загальнодержавного значення – 20 об'єктів площею 57,94 тис. та місцевого значення 208 об'єкти, площею 78,81 тис. га. Відсоток заповідності становить 4,6%.

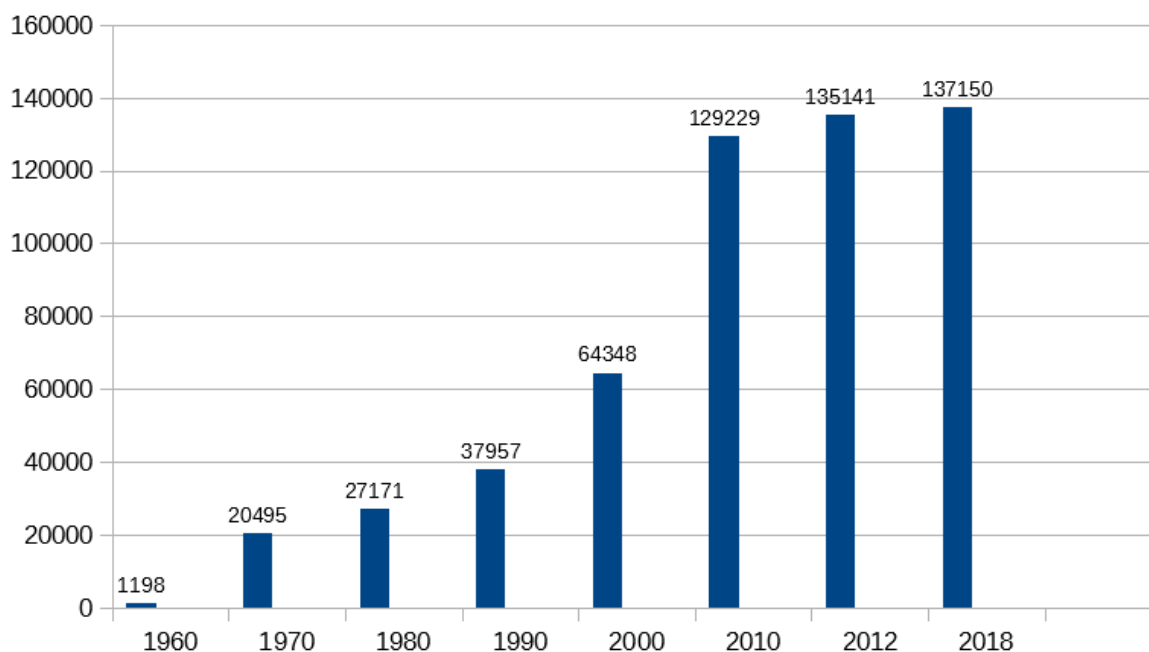

Рис.1. Динаміка площі природно-заповідного фонду Житомирської області.

Робота з вивчення територій із метою їх подальшого заповідання тривають і досі. Рішенням тридцятої сесії Житомирської обласної ради сьомого скликання від 05.03.2020 року № 1883 утворено на території Романівського району лісовий заказник місцевого значення "Миропільський" площею 265 га.

Використані джерела:

1. Андриенко Т.Л., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Растительный мир Украинского Полесья в аспекте его охраны: - К.: Наукова думка, 1983. 218 с.
2. Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс] / Міністерство екології і природних ресурсів України. URL: <http://pzf.menr.gov.ua>
3. Природно-заповідний фонд Житомирської області: довідник / О.О. Орлов, С.П. Сіренький, Д.М. Якушенко, М.П. Жижин та інші / За загальною редакцією О.О. Орлова. - Житомир — Новоград-Волинський: Вид-во "НОВОГрад", 2015. 405 с.